رابطه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران سال تحصیلی ۹۳-۹۲

منصوره تقوی‌نیا*، محمود متوسل آرانی

چکیده

مقدمه: مشخص کردن رابطه دین‌داری دانشجویان با پیشرفت تحصیلی آن‌ها، فاصله‌ی بین ابعاد مختلف دین‌داری و رشد علمی را در سطح دانشگاه معین می‌سازد و مسؤولین را در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای جلوگیری از ایجاد شکاف بین ابعاد علمی و معنوی در محیط دانشگاه یاری می‌رساند. هدف این مطالعه بررسی رابطه دین‌داری در مقیاس کلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران است.

روش‌ها: در یک مطالعه همبستگی، در سال تحصیلی ۹۲-۹۳، تعداد ۳۸۵ دانشجو (۱۴۱ پسر و ۲۴۴ دختر) در ۴ مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای عمومی و دکترای تخصصی به روش نمونه‌گیری دو مرحله‌ای (طبقه‌ای و تصادفی) از بین کلیه دانشجویان ورودی سال ۹۱ دانشگاه علوم پزشکی تهران انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل دو بخش سؤالات جمعیت شناسی و پرسشنامه ۲۶ سؤالی گلاک و استارک (Glock and Stark) شامل ۴ بُعد اعتقادی، عاطفی، مناسکی و پیامدی بود. تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و ضریب همبستگی پیرسون انجام شد.

نتایج: در مجموع بین میانگین ابعاد چهارگانه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی ($p=۰/۰۷۹$) ارتباط معناداری یافت نشد. البته یافته‌ها حاکی از همبستگی معنادار بین بُعد مناسکی دین‌داری با پیشرفت تحصیلی ($p<۰/۰۵, r=۰/۱۱۵$) دانشجویان بود.

نتیجه‌گیری: یافته‌های حاصل از این مطالعه نشان می‌دهد، نقطه ضعف دانشجویان در بعد مناسکی و عمل به دستورات دین است. از این رو توجه بیش‌تر نهادهای متولی دانشگاه در جهت تقویت بعد مناسکی دانشجویان توصیه می‌گردد و با توجه به عدم همبستگی بین مجموع ابعاد چهارگانه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان ، شناسایی سایر عوامل مرتبط با دین‌داری حائز اهمیت است.

واژه‌های کلیدی: دین‌داری، اعتقادات مذهبی، پیشرفت تحصیلی، دانشجویان علوم پزشکی

مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی/ ۱۳۹٤؛ ۱۵(۳): ۱۹ تا ۲۶

مقدمه

قرآن کریم در آیه ۱۹ سوره آل‌عمران می‌فرماید: إِنَّ الدِّينَ عِنْدَاللَّهِ الْإِسْلَامُ: دین در نزد خدا، اسلام است. واژه اسلام به معنی تسلیم است. بنابراین آیین حقیقی، همان تسلیم بودن در پیشگاه خدا است. در واقع روح دین در هر عصر و زمان چیزی جز تسلیم در برابر حق نبوده و نخواهد بود. علی علیه‌السلام در گفتاری در نهج‌البلاغه می‌فرماید: الاسلام هوالتسلیم. از نگاه علامه طباطبایی، دین، عقاید و یک سلسله دستورهای عملی و اخلاقی است که پیامبران از طرف خداوند برای راهنمایی و هدایت بشر آورده‌اند. اعتقاد به این عقاید و انجام این دستورها، سبب سعادت و خوشبختی انسان در دو جهان است(۱). آیت‌اللّه جوادی آملی نیز همین تعریف را تأکید کرده و می‌نویسد: دین، مجموعه‌ی عقاید، اخلاق، قوانین و مقرراتی است که برای

* **نویسنده مسؤول:** منصوره تقوی نیا، دانشجوی دکترای آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران. Taghavinia.m@tak.iums.ac.ir

دکتر محمود متوسل آرانی (استادیار)، گروه معارف اسلامی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران. (motavassel@tums. ac. ir)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۸/۱، تاریخ اصلاحیه: ۹۳/۱۱/۲۷، تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۲/۱۶

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

اداره‌ی امور جامعه‌ی انسانی و پرورش انسان‌ها است(۲). "ویل دورانت می‌نویسد دین به اندازه‌ای غنی و فراگیر و پیچیده است که جنبه‌های متفاوت و مختلف آن، برای دیدگاه‌ها و نگرش‌های مختلف به گونه‌ای جلوه می‌کند. به اعتقاد او آنچه مهم است این است که هیچ دوره‌ای در تاریخ بشری خالی از مذهب و اعتقادات دینی نبوده است"(۳).

از بین تمام تعاریف دین‌داری، تعریف توسلی به نقل از گلاک و استارک (Glock and Stark) بیش‌تر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. گلاک و استارک دین‌داری را مفهومی می‌دانند که پنج حوزه را شامل می‌شود: اعتقادی، مناسکی، عاطفی، پیامدی و دانشی. بُعد اعتقادی باورهایی را شامل می‌شود که انتظار می‌رود پیروان یک دین به آن‌ها اعتقاد داشته باشند. بُعد مناسکی یا بُعد عملی دین مثل عبادت و شرکت در آیین‌های مقدس که انتظار می‌رود پیروان هر دین به جا آورند. بُعد عاطفی احساسات مربوط به برقراری رابطه با وجود مقدس است، بُعد پیامدی یا آثار دینی، پیامدهای باور، عمل، تجربه و دانش دینی در زندگی روزمره هر فرد معتقد و ارتباط او با افراد دیگر است. بُعد دانشی، بیانگر آگاهی از اصول عقاید دینی و کتاب مقدس است که انتظار می‌رود پیروان هر دین بدانند(٤).

خویشاوندی دین، فرهنگ و تمدن با یکدیگر امری قطعی است و این سه در کنار هم هندسه زندگی بشر را تشکیل می‌دهند. دین و تمدن چنان همگرا هستند که به نوشته دیوید هیوم (David Hume) اگر در پژوهش مسائل اجتماعی، عامل دین را از یاد ببریم، بخش بزرگی از تاریخ و تمدن و میراث فرهنگی جامعه را کنار گذارده‌ایم(٥).

تمام پژوهش‌های انجام شده برای سنجش دین‌داری مؤید مذهبی بودن جامعه ایران است. اما تحلیل‌های نظری بیانگر این مطلب است که در جوامع در حال گذر، دین‌داری به عنوان یک متغیر اجتماعی دستخوش تغییر و تحول است. محققین این تحول را با پیشرفت و تکنولوژی در ارتباط دانسته‌اند. دانشجویان به عنوان افرادی که ارتباط مستقیم با تکنولوژی و پیشرفت دارند، بیش‌ترین تأثیر را از آن می‌پذیرند. البته این به این معنی نیست که پیشرفت و تکنولوژی موجب کاهش دین‌داری دانشجویان می‌شود، احتمالاً نگرش آن‌ها به دین و گرایشات دینی آن‌ها تغییر می‌کند(۳).

برخی مطالعاتی که در ایران در مورد سطح دین‌داری دانشجویان انجام شده است به این امر اشاره دارد. موحد و همکار در مطالعه رابطه‌ی میان دینداری دانشجویان دوره‌ی دکتری دانشگاه شیراز با گرایش و فعالیت علمی آنان به این نتیجه رسیدند که بیش از ٦٠ درصد دانشجویان از میزان دین‌داری متوسطی برخوردارند و رابطه دین‌داری و گرایش علمی دانشجویان، معکوس و منفی است در حالی که برای فعالیت علمی مثبت و مستقیم است(٦). موسوی در مطالعه خود به نام بررسی رابطه نوگرایی و دین‌داری در سال ۱۳۸۸ نشان داده است ابعاد مختلف نوگرایی روابط مختلفی با دین‌داری و ابعاد آن دارد(۷).

پیشرفت تحصیلی از موضوعات بسیار مهم در هر سیستم آموزشی از جمله دانشگاه‌ها است و بی‌تردید پیامدهای پیشرفت تحصیلی، آینده‌ساز یک ملت است. به هر میزان چارچوب‌های ساخته شده برای پیشرفت تحصیلی، ابعاد علمی و معنوی را هم‌سو به رشد و تعالی برساند، به همان میزان آینده یک کشور و ملت بیش‌تر تضمین می‌گردد. با نگاهی به گزارش‌های اعلام شده از سوی کشورهای غربی و پیشرفته، فساد اخلاقی در دانشگاه‌ها و مدارس این کشورها آمار فزاینده‌ای دارد و علم صِرف، نه تنها موجب تعالی انسانی نشده، بلکه اثرات سوء فرهنگی و اجتماعی به دنبال داشته است(۸). نتایج پژوهش رجب‌زاده به صراحت نشان می‌دهد که با افزایش علم و مراتب تحصیلی، باور افراد برای جدا انگاری دین و دنیا در اداره جامعه افزایش یافته و کارکرد دین در آن کاهش می‌یابد(۹).

انجام مطالعات و پژوهش‌های بیشتر با جامعه پژوهش

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

متفاوت برای مشخص کردن رابطه دین‌داری دانشجویان با وضعیت پیشرفت تحصیلی آنان، میزان همبستگی دین‌داری و رشد علمی دانشجویان را معین می‌سازد و مسؤولین را در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای تقویت هم‌زمان ابعاد علمی و معنوی در محیط دانشگاه یاری می‌رساند. هدف این مطالعه بررسی رابطه دین‌داری در مقیاس کلی با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران است.

روش‌ها

این پژوهش از نوع مطالعات همبستگی است. جامعه آماری کلیه دانشجویان ورودی ۹۱ دانشگاه علوم پزشکی تهران بود که طبق اعلام معاونت آموزشی ۲۸۸۳ نفر بودند. ابتدا با استفاده از فرمول کوکران با در نظر گرفتن z=۱/۹٦ و p=۰/۰۵ حجم نمونه با توجه به تعداد کل دانشجویان ورودی ۹۱، به میزان ۳۸۵ نفر تعیین گردید که با استفاده از تجربه مطالعات گذشته و در نظر گرفتن ریزش احتمالی نمونه‌ها، ۱۰ درصد به این میزان اضافه گردید و در نهایت حجم کل نمونه ٤۲۲ نفر مشخص گردید. در مرحله بعد براساس درصد فراوانی هر مقطع تحصیلی، تعداد نمونه‌ها در هر مقطع(٤ مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترای عمومی و دکترای تخصصی) به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تعیین شد. بعد از این مرحله نمونه‌گیری بر اساس شماره دانشجویی، به روش تصادفی ساده با استفاده از جدول تصادفی اعداد آغاز شد و نمونه‌ها استخراج گردید.

در این مطالعه ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل دو بخش سؤالات جمعیت شناسی (جنس، سن، وضعیت تأهل، مقطع تحصیلی و رشته تحصیلی) و پرسشنامه دین‌داری مدل گلاک و استارک (Glock and Stark) بود که برای سنجیدن نگرش‌ها و باورهای دینی و دین‌داری ساخته شده است و فرجی و همکاران نیز در پژوهش خود از این پرسشنامه استفاده نموده‌اند(۱۰). این پرسشنامه، برای استاندارد کردن در کشورهای مختلف اروپا، آمریکا، آفریقا و آسیا و بر روی پیروان ادیان مسیحیت، یهودیت و اسلام اجرا گردیده و با دین اسلام هم انطباق یافته است(۱۱).

این پرسشنامه یک مقیاس پنج بُعدی است، شامل ابعاد پنجگانه‌ی اعتقادی، مناسکی، عاطفی، پیامدی و دانشی که به سنجش دین‌داری می‌پردازد. از آنجا که آموزش مسایل دینی جزیی از نظام آموزشی ایران است و دانستن امور دینی نشانه دین‌داری نیست، لذا سؤالات مربوط به بعد دانشی از این پرسشنامه حذف شده و برای چهار بُعد دیگر، جمعاً ۲٦ سؤال در پرسشنامه موجود است. مقیاس‌اندازه‌گیری مورد استفاده در این سنجش، لیکرت است که هر سؤال پنج درجه‌ی ارزشی «کاملاً موافق، موافق، بینابین، مخالف و کاملاً مخالف» را در برمی‌گیرد و ارزش هر سؤال بین صفر تا چهار متغیر است. حاصل جمع عددی ارزش هر یک از سؤالات ۲٦ گانه (حیطه اعتقادی ۷، عاطفی ٦، پیامدی ٦ و مناسکی۷ سؤال)، نمرهٔ آزمودنی را در کل نشان می‌دهد که بین صفر تا ۱۰٤ نوسان دارد. میزان اعتبار (Validity) این پرسشنامه در مطالعات مختلف بر روی نمونه‌های متفاوت تعیین گردیده که حاکی از اعتبار بالای آن در ابعاد مختلف است. این آزمون همچنین دارای پایایی (Reliability) بالایی است(٤و۱۲). در آخرین اجرای این آزمون بر روی دانشجویان، آلفای کلی پرسشنامه ۰/۸۳ بوده است. مقدار آلفا در مطالعه موحد و همکار برای بُعد اعتقادی ۹۳٪، عاطفی ۸۲٪، پیامدی ۸۲٪ و مناسکی ۸۹٪ و در مطالعات سراج‌زاده، ضریب آلفا برای متغیرهای بُعد اعتقادی ۸۱٪، عاطفی ۷۵٪ پیامدی ۷۲٪ و مناسکی ۸۳٪ است(٦).

پیشرفت تحصیلی در این مطالعه با میانگین معدل ترم اول و دوم دانشجویان ارزیابی شد. برای جمع‌آوری معدل دانشجویان با دریافت مجوز از معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی تهران، معدل دانشجویان از سیستم سما دریافت شد. همچنین در پرسشنامه دین‌داری در بخش

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

اول که شامل اطلاعات دموگرافیک دانشجویان بود معدل نیز ذکر شده بود تا هر دانشجویی در صورت تمایل میانگین معدل دو ترم خود را ذکر نماید و در انتها معدل‌های ذکر شده در پرسشنامه دموگرافیک با معدل‌های دریافتی از سیستم سمای دانشگاه تطبیق داده شد. به منظور توزیع پرسشنامه‌ها، با هماهنگی قبلی با مسؤولین دانشکده‌ها و اساتید و حضور در دانشکده‌ها، پرسشنامه‌ها به طور حضوری توزیع و در همان جلسه جمع‌آوری شد. تحلیل آماری داده‌ها با برنامه SPSS-20 و با استفاده از آمار توصیفی و ضریب همبستگی پیرسون انجام و میزان همبستگی دین‌داری با پیشرفت تحصیلی در مقیاس کلی به دست آمد.

نتایج

در نهایت تحلیل آماری بر روی ۳۸۵ پرسشنامه تکمیل شده انجام گرفت(۹۱/۲ درصد پاسخ‌دهی). میانگین و انحراف معیار سنی ۱٤۱ مرد دانشجو ، ۲٤/٥٨±٤/٥ سال و ۲٤٤ زن دانشجو ٤/٨٦ ±۲۳/۷٤ سال بود. میانگین و انحراف معیار سنی مقطع کارشناسی ۲۰/۷۰±۲/۰٥ سال و مقطع کارشناسی ارشد ۲٦/۰۳±۳/۳۱ سال و مقطع دکترای عمومی ۱۹/۷۰±۱/۱٥ سال و در مقطع دکترای تخصصی ۳۱/۳۸±۲/٥۸ سال بود. فراوانی دانشجویان در مقاطع مختلف در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی نسبی و مطلق مقاطع تحصیلی به تفکیک جنس و وضعیت تأهل

متغیر		مقاطع تحصیلی				کل
		کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکترای عمومی	دکترای تخصصی	
جنس	مرد	۳۳(/.۲۹/٥)	٥۰(/.۴۱)	۲۸(/.۳٥)	۳۰(/.۴۲/۳)	۱۴۱(/.۳۶/۶)
	زن	۷۹(/.۷۰/٥)	۷۲(/.٥۹)	٥۲(/.۶٥)	۴۱(/.٥۷/۷)	۲۴۴(/.۶۳/۴)
تأهل	مجرد	۱۰۰(/.۸۹/۳)	۱۰۳(/.۸۴/۴)	۷۸(/.۹۷/٥)	۴۶(/.۶۴/۸)	۳۲۷(/.۸۴/۹)
	متأهل	۱۲(/.۱۰/۷)	۱۹(/.۱٥/۶)	۲(/.۲/٥)	۲٥(/.۳٥/۲)	٥۸(/.۱٥/۱)
کل		۱۱۲(/.۲۹/۱)	۱۲۲(/.۳۱/۷)	۸۰(/.۲۰/۸)	۷۱(/.۱۸/۴)	۳۸٥(/.۱۰۰)

نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد، با توجه به (p>۰/۰٥ , r=۰/۰۳۷) در مقطع کارشناسی، (p>۰/۰٥ , r=۰/۱۰۲) در مقطع کارشناسی ارشد، (p>۰/۰٥ , r=۰/۲۰۰) در مقطع دکترای عمومی و (p>۰/۰٥ , r=۰/۱٥۰) در دکترای تخصصی و در کل ضریب همبستگی ۰/۰۷۹ و سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰٥ متغیر دین‌داری و پیشرفت تحصیلی، در مجموع بین متغیرهای پیشرفت تحصیلی با دین‌داری همبستگی یافت نشد. اما بین بُعد مناسکی دین‌داری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان (p<۰/۰٥ , r=۰/۱۱٥) همبستگی مثبت و معناداری یافت شد. چنانچه بُعد مناسکی را به دلیل بُعد عملی، در بین ابعاد دین‌داری مهم تلقی کنیم، می‌توان گفت بین دینداری و پیشرفت تحصیلی همبستگی وجود دارد(جدول۲).

همچنین جدول ۳ همبستگی بین بُعد مناسکی دین‌داری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مؤنث (p<۰/۰٥ , r=۰/۱۳۹) را نشان می‌دهد. اما رابطه بُعد پیامدی با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان مذکر معکوس بود. در مورد دانشجویان متأهل، میان ابعاد چهارگانه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی، میزان همبستگی معنادار به این شرح بود: بعد اعتقادی: (p<۰/۰٥ , r=۰/۳۳۲)، بعد عاطفی: (p<۰/۰٥ , r=۰/۳۰۷) و پیامدی: (p<۰/۰۱ , r=۰/۳۳۸).

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

جدول ۲: همبستگی متغیرهای ابعاد دینداری و پیشرفت تحصیلی

متغیرها		ابعاد دین‌داری			
		اعتقادی	عاطفی	مناسکی	پیامدی
پیشرفت تحصیلی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۰٤٦	۰/۰٦٥	۰/۱۱٥	۰/۰۲۸
	سطح معناداری	۰/۳۷۱	۰/۲۰۳	۰/۰۲٤	۰/٥۸۳

جدول ۳: همبستگی متغیرهای ابعاد دینداری و پیشرفت تحصیلی به تفکیک جنس و وضعیت تأهل

متغیرها			ابعاد دین‌داری							
			اعتقادی		عاطفی		پیامدی		مناسکی	
			ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری	ضریب همبستگی	سطح معناداری
پیشرفت تحصیلی	جنس	مذکر	۰/۰۰٦	۰/۹٤٥	۰/۰٥۲	۰/٥۳۹	-۰/۰٥٤	۰/٥۲۸	۰/۰٤٦	۰/٥۸٦
		مؤنث	۰/۰۳۹	۰/٥٤۰	۰/۰۳٦	۰/٥۷۷	۰/۰٥۹	۰/۳٦	۰/۱۳۹	۰/۳۰
	تأهل	مجرد	۰/۰۰۲	۰/۹٦٦	۰/۰۲٥	۰/٦٤۹	-۰/۰۱۷	۰/۷٥۹	۰/۱۳۳	۰/۰۱٦
		متأهل	۰/۳۳۲	۰/۰۱۱	۰/۳۰۷	۰/۰۱۹	۰/۳۳۸	۰/۰۱۰	۰/۰۳٤	۰/۸۰۲

بحث

این مطالعه با هدف تعیین رابطه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی تهران انجام گرفته است. بر اساس یافته‌های این مطالعه، همبستگی معناداری بین دین‌داری و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مشاهده نشد. مطالعه اقوامی و همکاران با عنوان نقش باورهای مذهبی در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده پرستاری مامایی زنجان نشان داد، بین پیشرفت تحصیلی و دین‌داری ارتباطی وجود ندارد که با نتیجه این مطالعه مطابقت دارد(۱۳). برخلاف این نتایج، والکر (Walker) در مطالعه‌ی خود با عنوان معنویت و عملکرد تحصیلی دانشجویان در یک کالج آمریکایی- آفریقایی، ۱۹۲ دانشجو را با پرسشنامه مورد مطالعه قرار داد. نتایج نشان داد بین اعتقادات معنوی و مذهبی و عملکرد تحصیلی در هر دو گروه همبستگی مثبت وجود دارد(۱٤). با توجه به شباهت و تفاوت نتایج مطالعات ذکر شده با مطالعه حاضر به نظر می‌رسد متغیرهای مشابه در محیط‌های مختلف اثرات متفاوتی دارند و این اثرات به فاکتورهای زیادی بستگی دارد که نیاز به مطالعات بیش‌تری است.

نتایج همچنین نشان می‌دهد بین بُعد مناسکی دین‌داری دانشجویان مجرد و مؤنث و ابعاد اعتقادی، عاطفی و پیامدی دانشجویان متأهل با پیشرفت تحصیلی ارتباط معنادار وجود دارد. عدم ارتباط معنادار ولی معکوس بین بُعد پیامدی دین‌داری دانشجویان مجرد و بُعد مناسکی دانشجویان متأهل با پیشرفت تحصیلی قابل تأمل است که به نظر می‌رسد نیاز به پژوهش و بررسی بیش‌تری دارد. این نتایج با نتایج مطالعه کانن (Cannon) و همکاران که به بررسی ارتباط بین مذهب و معدل در دانشگاه بریگهام یانگ پرداخته‌اند، مشابه است. نتایج آن‌ها نشان داد همبستگی مثبت و معناداری بین بُعد اعتقادی دین‌داری با معدل وجود دارد، ولی همبستگی بین بُعد مناسکی دین‌داری و معدل معکوس بود(۱٥). مطالعاتی همچون مطالعه علوی تحت عنوان نگرش و رفتار دینی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان که نشان داد بین نوع دانشکده، جنسیت، وضعیت تأهل، معدل دیپلم با رفتار دینی رابطه معناداری وجود دارد(۱٦). مطالعه حیدری و همکاران با عنوان رابطه فشارهای تحصیلی، تفکرات مذهبی و سلامت روان با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز که نتیجه گرفت بین

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

فشارهای تحصیلی، تفکرات مذهبی و سلامت روان با عملکرد تحصیلی دانشجویان (دختر و پسر) رابطه چندگانه وجود دارد، بیانگر تأثیرپذیری دانشجو در هر دو زمینه‌ی پیشرفت تحصیلی و دینی از عوامل گوناگون در خانواده و اجتماع در دوره‌ی پر از هیجان و چالش دانشجویی است(۱۷).

نتایج این مطالعه ارتباط بین بُعد مناسکی دین‌داری در افراد متأهل با پیشرفت تحصیلی آنان را معکوس نشان داد. بدین معنا که هرچه پیشرفت تحصیلی بهتر، بُعد عملی دینی ضعیف‌تر می‌شود. شاید تغییرات سریع در سبک زندگی و افزایش اسباب رفاه و آسایش، سبب گردیده که افراد تحصیل کرده برای رسیدن به خواسته‌ها و انتظارات خود و خانواده و دستیابی به جایگاه شغلی و موقعیت اجتماعی مناسب، زمان خود را بیش‌تر صرف تلاش برای کسب انتظارات دنیوی کنند و از مسائل معنوی غافل گردند.

از نقاط قوت این مطالعه این بود که رابطه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی را در ابعاد کلی آن در دانشگاه علوم پزشکی بررسی کرد، سایر پژوهشگران میزان دین‌داری را در برخی دانشگاه‌های غیر پزشکی بررسی کردند و بیش‌تر به سنجش دین‌داری در ابعاد مختلف آن پرداختند. پیشنهاد می‌شود در آینده مطالعات گسترده‌ای در سایر دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در ارتباط با ابعاد دین‌داری و ارتباط آن با پیشرفت تحصیلی و عوامل مختلف بررسی شود. در این مطالعه بررسی جزییات هر حیطه در پرسشنامه مورد استفاده به دلیل محدودیت زمانی میسر نشد، پیشنهاد می‌شود مطالعاتی مجزا در هر یک از ابعاد چهارگانه دین‌داری ذکر شده در این مقاله انجام شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به عدم همبستگی بین مجموع ابعاد چهارگانه دین‌داری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان در چهار مقطع تحصیلی، شناسایی سایر عوامل مرتبط با دین‌داری حائز اهمیت است.

این مقاله بخشی از پژوهش مصوب ۹۱/۱۰/۱۹ با کد ۹۱-۰٤-۳۰-۲۰۳٦٥ در معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی تهران است و تحت حمایت مالی آن مرکز انجام گردیده است.

قدردانی

با سپاس از همکاری و حمایت معاونت پژوهشی، مسؤولین دانشکده‌ها، معاونت آموزشی بیمارستان امام خمینی و کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی تهران که با پژوهشگران در این طرح همکاری کردند.

منابع

1. Tabatabaie MH. [Shie dar Islam]. 3th ed. Ghom: Daftar Motaleat Eslami; 2003-2004. [Persian]
2. Javadi Amoli A. [Shariat dar Ayeneh Maarefat]. Tehran: Raja; 1994. [Persian]
3. Navabakhsh M, Pouryosefi H, Mirakhorli M. [Baresiye Mizane Paybandiye Mazhabiye Daneshjooyan Daneshgahe Azade eslami Vahed Garmsar]. Journal of Social Sciences. 2009; 3(3): 61-91. [Persian]
4. Tavasoli GH, Morshedi A. [Baresiye Sathe Dindari va Gerayeshhaye Dini Daneshjoyan. (Motalee Moredi:daneshgahe sanatiye amirkabir)]. Jameeshenasiye Iran. 2006; 7(4): 96-118. [Persian]
5. Naghshe Din dar Pishrafte Elm. Islampedia; 2011. [citd 2014 Mar 7]. available from: http://islampedia.ir/fa/1390/04. [Persian]
6. Movahed M, Hamidizadeh E. [Motalee Rabeteh Dindari Miyan Daneshjoyan Doreyeh PhD Daneshgah Shiraz ba Gerayesh va Faaliyat Elmi Anha]. Do Faslnameh Takhasosi Pazhoohesh Javanan, Farhang va Jamee. 2010; 1(4): 157-180. [Persian]
7. Mousavi MS, Alamdar FS. [Barressiye rabeteye Nogeraei va Dindari]. Zan va Motaleat Khanevadeh. 2009; 1(4): 159-188. [Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

8. Moghadasi M. [Daneshgahhaye ma va Dindariye Daneshjooyan]; 2009. [citd 2014 Mar 7]. available from: http://www. jahannews. com/vdchw6nk. 23nqvdftt2. txt. [Persian]
9. Rajabzadeh A. [Din va Daneshgah dar Iran]. Baztab Andisheh. 2002; 30: 32-9. [citd 2014 Mar 7]. available from: http://www. hawzah. net/fa/Article/View/90278/ [Persian]
10. Faraji M, Kazemi A. [Studying Religiosity in Iran; Survey Data in Last Three Decades]. Iranian Journal Of Cultural Research. 2009; 2(6): 79-95. [Persian]
11. Bagheri khalili AA. [Baresiyeh Abaade Dindari Hafeze Shirazi Bar Asase Olgooye Glock and Estark Mabni Bar Din Padideye Chand Boadi]. Literary Studies. 2011; 42(4): 27-52. [Persian]
12. khalili MA. [Azmonhaye Khodsanji]; 2014. [citd 2014 Mar 7]. available from: http://www. dindarmani. ir. [Persian]
13. Aghvami M, ghahremani Z, afshin joo M, hamzehpoor M, torabi ahmadi M. [Correlation of Religious Orientation Role in Academic Achievement in Students of Nursing &Midwifery Faculty of Zanjan in 2011]. Journal of Medical Education Development. 2012; 5(8) : 1-10. [Persian]
14. Walker K, Dixon V. Spirituality and Academic Performance among African American College Students. JB P. 2002; 28(2): 107-21.
15. Cannon C, Barnet C, Righter AJ, Larson B,Barrus K. Religiosity and GPA at Brigham Young University. Provo, UT: Brigham Young University; 2005: 11-5. [citd 2014 Mar 7]. available from: from:http://amosyang. net/christian-dating-websites.
16. Alavi HR. [Negaresh va Raftar Diniye Daneshjooyan Daneshgahe Shahid Bahonar Kerman]. Journal of Educational Psychology Studies. 2006; 3. [Persian]
17. Heydari AR, Asgari P, Marashiyan F, Seraj Khorami N. [Stressors Related To Academic, Religious Thoughts And Mental Health In Academic Performance Of Boys And Girl In Islamic Azad Universityof Ahvaz]. Journal Of Social Psychology. 2009: 2(6): 30-41. [Persian]

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]

The Relationship between Religiosity and Academic Achievement in Students of Tehran University of Medical Sciences

Mansoureh Taghavinia[1], Mahmoud Motavassel Arani[2]

Abstract

Introduction: *The relationship between religiosity and academic achievement of students can determine the distance between different aspects of religiosity and scientific development at university level and assist the authorities in planning to avoid a gap between the scientific and spiritual aspects of the universities. The purpose of this study was to investigate the relationship between religiosity in general and academic achievement of students in Tehran University of Medical Sciences.*

Methods: *In this correlational study, a sample of 385 students (141 males and 244 females) in four educational levels (bachelors, Masters, MD and PhD) from among the students admitted at 2012 academic year were selected through stratified sampling (cluster and random). The data collection tool consisted of a demographic questionnaire and the 26-item Gluck-Stark`s questionnaire containing four aspects of beliefs, emotions, religious rituals, and consequences. The collected data were analyzed using descriptive statistics and Pearson correlation test.*

Results: *Overall, no significant correlation was found between religiosity and academic achievement ($p = 0.079$). There was a significant positive correlation between religious rituals dimension and academic achievement ($r = 0.115$, $p < 0.05$).*

Conclusion: *The findings of this study showed that the students were mostly weak in performing religious rituals and practice of religion. Therefore, attention has to be paid to strengthening the ritual aspect of religion. Moreover, as no positive correlation was found between religiosity and academic achievement in the four levels of education, it is important to identify other factors associated with religiosity.*

Keywords: Academic achievement, medical students, religiosity.

Addresses:

[1.] (✉) PhD Student of Medical Education, Department of Medical Education, School of Medicine, Iran University of Medical Sciences. Email: Taghavinia.m@tak.iums.ac.ir

[2.] Assistant professor, Department of Islamic Studies, School of Medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran. Email: motavassel@tums.ac.ir

[Downloaded from ijme.mui.ac.ir on 2026-11-26]